

սխեղ են կրկին երեւել մեր ասն խնամ, բայց ես արգէն տեսել եմ՝ իմ՝ պատրաստութիւնս, մեզ միշտ փունենաւոր պատրաստութիւնս «Հրաշմաններ», եւ սարսափեցի, սարսուռը անցկացաւ մարմնովս։ Ես պատրաստ եմ կեանքս զոհելու, միայն իմե՛կ փաշտեմքս՝ զգուշացնել իմ՝ մտաշէնը, բայց իմ քանակեկ խիստ նպաստ էին, մտաին ուլ անտառին ոչ ինչ հնար չկար, եւ եմէ՛կ կարգանայի էլ խափել անապոստոլ ինչպէս փարոյ էր հասկացնել նորան փառնորդ, որին նա պէտք է եմքարհուէր։ Թուստհաստութիւնը ստատկացաւ աւելի, երբ որ տեսայ, որ պէնչ չեմ՝ կարող անել, եւ ես լայ էսու ձայնս նպեղ վերաւ մէկ բան տակ մերս անանքին, եւ ինձ տարան տուն քնացքին։ Իմ անկողինս լցած էր լուսամտով մաս։ Ես լուսմ էր ինչպէս լուսնում՝ էին շնորհին, ինչպէս ման էին գալիս տան շորս կողմով ծառաները՝ եւ չէր խեղացնում էին հրաշմաններով։ Մէկը նայանից կանգնեց լուսամտին առաջին, ու ես լսեցի սուրբի ու շափմանի ձայնը։ Ինձ վրայ տակց ստոր քրտնորդ։ Ես սաղ գիշերը անքնոր էր անում իմ խեղճ Թուստի ազատութեան համար։

Մի քանի օր էլ զեւ պահպանում էին տանը կողմերից։ Անմ՝ կարող ձեզ նկարագրել պն գրութիւնը, յարում ես ցանկում էր, ես պէտք է ծանկէի իմ՝ զգուշանկներս, ոչ որ նայաւ չէր հասկանում, լսողներեան սարսափանքով եւ զգուշանքով էին խոսում։ Կն առաջնորդի վերայ, որին ես ստատիկ սիրում էր։ Աւերակալս իմ՝ ծնողքս երեւցնում էլ պնպէս չէին փոխանում։ Գիշերուպ պաշտպանեցին էլ պնքան խիստ չէին, եւ յետոյ լսողութեան զազարեցին։ Բայց ես էլ չկարողացայ հանգստանալ։ Միայն որ իմ՝ անբազա մտաշէնը կարող է բանուիլ ու սպանուիլ, ինձ ստատիկ ամենում էր, եւ ամեն անգամ՝ երբ որ ես պարհում էր լինելու, տեսնել էր ցիւսմ՝ չեմ՝ լսել արգեւթ ինձ ծանոթ ձայնը։ Մէկ գիշեր ինձ երեւց, որ մէկը շանկում է լուսամտս, ես վեր կացայ անկողնիցս եւ լուսնեակ լցրի առաջին քանակեկ իմ՝ մտաշէնս։ Ինչպէս նկարագրեմ ձեզ պն, ինչ որ ես գգում էր պն միջոցին, ուրախութիւնը, որ նորան տեսնում եմ եւ երկեղս՝ որ չլինի իմե՛կ նորան բանին եւ սպանին, փոխանալ փոխանում էին սիրտս։

Նամայ բայց արի լուսամտաւոր, ես մեկնեց ինձ լուսմը, որը ես սպեղի փարեղիս։ Նորա քնուչ փափայանքները միտս բերեցին իմ՝ անտառումը անցկացրած քաղաւար եւ անհայ կեանքս։ Ես մէկ ցանկացայ վերապանալ անտառը, բայց սերը գեղի իմ՝ ծնողքս երբեք չեւր եւ քրքրեւ յազմեցին պզ ցանկութեանը։ Ես պն մանկանկը տան եւ մէկ տարեկան էր եւ հասկանում էր արգէն իմ՝ քաղաւարութիւնս։ Մնացելով, որ ես շատ սիրում էր իմ՝ խեղճ Թուստին, պնու ամենայնիւ հասկանում էր ցանկանութիւնը մարդի եւ կողմերի մէջ։ Նորան փափայեցելով ես աշխատեցի ցայ տալ նշաններով, որ նա հեռանայ, եւ կարծես իմ հասկացաւ ինձ, կայծակի արագութեան փոխաւ ու հեռացաւ սլքիցս։

Այդ ժամանակից իմ՝ բարի Թուստին ամեն գիշեր գալիս էր ինձ տեսնելու, եւ երբեք ժամանակ մեր տեսութիւնը չինում էր առանց արգելքի։ Մափադար ես սպասում էր նորա գալուստին։ Իմ՝ ստոր աւքերս հեռուից անապատում էին նորան լուսնով մնալը գիշերուսներ, եւ ես առաջուպ բայ էր անում լուսամտաւոր երբեմն քանո տանում էր եւ մանկանկը Թուստին զգուշութեան բայ էր անում լուսամտաւոր, որը ես երբեք չէի փակում, մեկնում էր ինձ լուսմը եւ զարմեացնում էր։ Ասմը, իմ՝ սիրտս ծափազուշակեց պն սարսափելի անքնոր, որը պէտք է զազարեցներ մեր տեսութիւնները։

(Գրեցեմք է յետագայս։)

Ա Ա Ր Ո Յ Ա Կ Ա Ն

ՄԵՌԵՆԻԿ ՍՈՒԳ,

"Ո՛ր եւ պարտ քրտնանկի սուգ տանուի վերայ մտնող, ուր լացին չըկայ, եւ կանկանքն Թերմաստար"

Մալու

Անցեալ օրին իր լուսաւորեալ մտերիմ՝ բարեկամին մէկը հանգիստեցաւ, ինձ յանկարծ սխեղ

խաղէ ինչ հետ վիճարանական ձեւով — ձուլոր
 ներկեցէք ինչ ասել ձեզ, որ նախկին հեղինակու
 ան յիշատակները սկսել են նորոգվել մեր Ազգի
 եկեղեցւոյ մէջը:—Աս էլ պարտաւորութիւն հարցա
 ի՞նչ սովորութիւն է որ ինչ յայտնի չէ:—Ի՞նչ
 պէտք է յայտնի չէ: չէ՞ք տեսնում մեր ձայնոյ
 կանայք ամեն երկրումը ի՞նչ զգուշի տեսարան
 են ձեռնդրում մեռելի վրայ: Ե լրանի գեղեցւած
 տեսել եմ որ՝ սպարանդակին էլ նոյն ձայնակի են
 լինում: ինչ պնդէս է երեւում՝ որ ձեր լնայու
 վութիւնդին է՝ պնդաւ անպատկառ կերպով յա
 սահաւորար որդոյ մեռելի վրայ:—Սիրելի մեզա
 պրութիւն շատ արժանի լին: 1) որ ձեռնդրան
 կամ որդիական սրտի կակիծն է՝ որ պնդէս ինչ
 լատրում: 2) ասմաներից և եկեղեցական կանան
 ներկց անտեղիակ են:—Բայց գուք էք կարգում
 ազգի իմպիւն եւթնորեայ կարգի ազգերումը
 Այլ է պարտ յրիստոնէից սուգ ամուռ ի վերայ մե
 ռեցոյ պլ լոցցեն հրեայք և կոնկային իմրաշա
 ւաթը: զի նորա են արժանի կանոց և ոգրոյ
 Այլ գուք միմիարեցարար միսանգամ՝ կենդա
 նութեանը ամենպի լնարեց ի Պրիստոս Յիսուս
 ի Յէր մեր: 1) ուրիմն պի ի՞նչ անկարգութիւն է՝
 որ լինում: ասեալին Ա. Պատարալը չը վերջա
 ցած: սկսումն գուռ: ոգրոյ որ և իցէ մեռելի
 վրայ: ուրիմն ժամերգութիւն ինչ խափանութի
 ազգերի ձայնի կարուին՝ ապա կանայք ինչ գո
 ւան: վոյ՛ տիւ: վոյ նանի: տիւ տիւ: տիւ: տիւ: տիւ:
 պա՛մի: ելն ելն: լոցց պիտէր որ շատերին էլ որ
 տատար չի լնալի: միմպի իրանցից խոսքի են
 չինում: և անամեթարար ժողովոյց լոցութեան
 մէջ Պարսից եղանակով պոյսմիւ: նման երգում
 են:—Սիրելի նախնայ պոյսի անկարգ սով
 րութիւններ մեկն ի մեկ խափանել շատ գոռա
 լին գործ է: մեզ էլ յայտնի է որ նոյն միջոցումը
 միշտ անգամ մեռելի վրայ կարգ կատարող քա
 հանայի ձայնը խեղգվում լոցոյ կանանց գուռմ
 ներկցը և լնայվում ինչ քահանային ի՞նչ է կար
 գում: պիտէր: տեսարան: ինչ ազգեր:—Բայց գի
 տէք որ շատ կանայք մի և նոյն մեռելի վրայ ի
 րանց մեռելիների անունով լոց են լինում:—Այո՛
 մի քան լնաւ: միս: անցնող սպարներումը մի գի
 զի մէջ գանու եղոյ: տալ ուրաւ գիշեր գեղի իջ

խոսք ազգեցին հետ գանու պարգապեան՝ որ
 Յիսուսի լոգարանայ կատէր կարգոյ: լոց նա
 տեղի հանկայնելու համար՝ աշխարհարաւ լն
 ւում՝ որտաւէ կերպով խոսեցաւ քա լոգաւ
 րին: միշտ սկսել խոսել: յանկարծ կանանց կոգ
 մից մի գուռ: ձայն էր լոգարան: ինչ կարգա
 պետք՝ մեր Պրիշի մահումն յիշատակը կարեկով
 աւելի եւանգաւ կերպով լոգարանակումը իւր խոս
 քի լնայք: լոց ի վերջ ինկանք՝ որ յիմար
 կանայք իրանց մեռելիների անունով կեն ոգրում
 և գուռում:—Ուրիմն սուրք աւանարանումը մեր
 Յիսուս Պրիշին ի՞նչ է հրանկում: որ սիրէ զու
 տըր կամ զգուռար աւան: քան գիւ՛ չէ ինչ
 արժանի: Եվէ մեռելը լոգարան և տալերի
 մարգ էր՝ ուրիմն կարեկարութիւն լոգի նորա վր
 ւոյ ոգրոյ: զի նա արգեն իւր վարձը ստացած
 էր լնի: յախանեկանութեան մէջ: եվէ գուռ
 ինկան և միւլութեան անցալանելով իւր սա
 կարեայ կեանքը՝ մեռած է: նորա վրոյ էլ ինչ
 քան ոգրում՝ անգուռ է: ինչ եվէ մեռելութեան
 ժամանակ մէջ մեռած է՝ հարկաւ սուրք ոգրա
 յութեան ժամանց եղած է: էլ ի՞նչ հարկաւոր է
 ազգանք: վերջոյց ամեն տալերանի մեռելոյ
 վրոյ լոգից աւելի կանք յրիստոնէական յաւ
 և կրանի անվոյց: միմպանին և եկեղեցւոյ որի
 նոց հանաւակ է: աշա՛ մեր Յիսուս Պրիշիցը որի
 նակ վերանէք մեզ համար: նա ինքն էլ լոց ելա
 իւր սիրելի լոգեկամ՝ Պաղարաւ վրոյ (երբ որ լո
 յերարեայ մեռած էր): ոչ ինչ տանարումը՝ ոչ գի
 լեզնանի վրոյ և լոգարաւ: 1) Եւ պատաւեայ Ռի
 սուս: գուռմ սուրք աւանարանից: նմանապէս և
 լոց ելած Պաղարաւ: քարերը և միւս կանայք՝ ու
 լոց եկած կեն գերեզմանի վրոյ ուրիմն մեր Ե
 ինչ Պրիստոսի հետեւ: ենք: և հաւատումներ մե
 ռեցոյ վերին յարութեան: ապա լոգարաններ
 ոգր ու լոցը և յաւաստանի տիւլութիւնը:—
 Սիրելի լոգարան հանկարութիւն և կատարեայ
 հաւաթ պետք է՝ որ կարգանան գիմանող աղե
 տոյի արկանից: և լոգրոյ գանականին պատա
 ուգր:—Եվէ Յիսուսի սկզբ նոր պատաւարները
 եկեղեցւոյ որիցը և համարեն մեռելոյ վերին յա
 լութիւնը մարքի լեռն: չը կարծեմ ինչ պնդան
 անհանկարութիւն ունենան: լոց կան պնդալ

ցողներ՝ որ ոչ մեռել ունին՝ և ոչ նշն մեռելի աղբահան են, նորա ինչ պատճառով գոռում ու կոծում են։—Նորա էլ բազման կնիկներ են, որ ի հաճոյ մարդկան կերպեն Հայերէն և Արաբերէն երգեր և Պարսկերէն բայաթներ, որպէս զի պատիւ ունենան մեռելի տանը ծաշելու, այնպիսիները քանի տարի առաջ երեւելի քաղաքներումը վարձքով գնումէին հարուստ ննջեցեւոյ վրայ բայաթի ասելու, և այնպէս երգելով՝ դադաղի հետը գնումէին մինչև ի վերելքնան, բայց այժմ՝ կարծեմ թէ անհետացել են, յիշատի գոյութեան արժանաւոր են Հայաստանի մի քանի քաղաքներին, կամ զիւրի կանայք, որոնք թէպէտ կուրան, կ'ողբան, բայց համեստօրէն առանց մի ձայն հանելու մեղմաբար մարմնորում և միմնում են, և այն առանձին ժամանակ, ոչ թէ բազմամբոխ ժողովոցոյ ներկայութեան և ժամերգութեան միջոցումը։—Բայց զիսէ՞ք հայր, որ շատ անգամ քահանայքն փոխանակ այնպիսի անտեղի սովորութեանց զէմն առնելու՝ էլ աւելի սաստկացնում են մեռելի վրայի լաց ու ողբը, զի մեռելի սովորական կարգը կատարելից յետոյ՝ սկսում են Պարսկական՝ կամ անձոռնի եղանակներով զանձ ասել, , , , Եւսոր Եհաս հըրաման արարէն , , , կամ Աս զիս զրի հաղար տարու , , , և կամ Ով քահանայք և վարդապետք, Ելն Ելն*), յետոյ սկսում են արք և կանայք անձոռնի ձայներով, պլանդակ զեմքերով, պլակալ խօսքերով գոռալ ու ողբալ, և եկեղեցին լնդացնել, որ բանինաց մարդկանց զլուանք կը պատճառէ, և միանգամայն մեր Հայկական եկեղեցւոյն անպատուութիւն կը բերէ։—Ի՞նչպէս անեն խղճալի քահանայք, մեռելի տէրերն են խնդրում, որ իրանք էլ լան ու ողբան՝ իրր թէ սրտերը փոքր ինչ հովանալու և մխիթարելու համար։—Կարծեմ թէ մի քանի Շահի փող շահուելու նպատակով են Գանձ առում, զի ասել տուողները մեռելի վրայ փող են զծում, բայց քահանայք ուրիշ միջոցներով կարող են նոյա մխի-

թարել, եկեղեցւոյ պատիւը չը դոհելով իրանց շահախորութեան։—Բարեկամ, դուք իրր թէ Աւարաթիւն լուսաւորէալ Հայկազուն երեսասարգներոյ՝ եկեղեցւոյ իրաւանց իրր պաշտպան հանգիստանալով՝ սկսումէք որ և ինչ աստիճանի Հայոց եկեղեցականներին անտանձ լնդուով պարզամիտ ժողովոցոյ առջև բամբասել և պախարակել ընդհանուր կերպով, բայց այս առարկայիս վրայօրուրիշ ժամանակ կը տեսնուինք ձեզ հետ և կը Խօսինք, առ այժմ՝ շարունակեմք մեր խօսքի ընթացքը, ուրեմն ի՞նչ միջոցներով կարող ենք վերացնել այս վատմար և անտեղի սովորութիւնը մեր Ազգի միջոցը։—Պատրաստ եմ հայր՝ ձեզ հետ որևէ ինչ առարկայի վրայօր միշտ խօսելու, բայց այս անվայել սուգի զէմն առնելու համար՝ հարկաւ ձեզ յայտնի է, մեր Սրբազան Հայրապետ Մեծն Ներսէսը նշովքով անհետացրուց Հայաստանից այսպիսի՝ հեթանոսական կոծումները, ուրեմն դուք էլ կարող էք վերացնել քարոզելով, խրատելով, յանդիմանելով, թէ հրապարակաւ՝ եթէ առանձնապէս, տարակցաւ չը կայ՝ որ կամաց կամաց անհետանայ՝ և պարկեշտութիւն տիրէ մեր եկեղեցւոյ մէջը՝ այնպիսի միջոցներումը, և եթէ ձեր խօսքը ազդեցութիւն չ'առնենայ, կարող էք զրել Արարատ Ամաղրոյ Խմբադրութեան, կարելի է մի անկիւն շորհէ այս մեր խօսակցութեանց, դուրս համար տարակցաւ չունիմ, բայց ի՞նչ օգուտ, երբ որ մեր կենդանի բարբառը ազդեցութիւն չունի (ձեր չը նորհիւր), դրաւոր խօսքերն ի՞նչ ազդեցութիւն պետք է ունենայ։—Դիտէք հայր, զի Արարատը հաղարաւոր բաժանորդներն ունի, ամենքն էլ երբ կարգան՝ հարկաւ չը կարդացողներն էլ կը հաղորդեն, և այն ժամանակ ամենքն էլ իրանց ընտանեաց կը սաստեն՝ որ էլ այնպիսի պղնձակ կերպով չ'իլան և չ'ոգոտան։—Աւրեմն զրիշ վեր առնեմ զրեմ, բայց պարոն, մի բան մոռացանք խօսելու, հապա այն՝ որ ներսանց և դրսանց զարդարուն նոր շինել տրուած պատուական դադաղին մէջը թանկագին գահարներով և աղնիւ շորերով հաղուած մեռելը գնում են, և նորա անշունչ և ցուրտ մարմնոյ զեմքը և ձեռքը յաճախ համբուրում, և երեսն մտիկ տալով իրր կենդանի մարդու հետը խօսում են, և չափեցը ա-

(*) Վ. Ե. Ասմաղլիկոսը արգելած է այնպիսի գանձեր երգել, որտի եւնորատիպ Մաշտոցի մէջէն վերցուած։

ւելի շտապարար ծախքեր անխնայարար ի դուր
տեղ մնաւմեն (փոխանակ կարօտեցոյ, և աղ-
քատաց առատօրէն բաշխելու). նորա համար էլ
մի բան հարկաւոր չէ՞ գրել. — Այո, թեպէտ ար-
ժան է գրել, բայց թողունք, ուրիշ պատե՛հ ժամա-
նակ դորա վրայ կրխօսելը. — Աւայ թէ փառասեր
փողաւոր մարդիկ մեզ քարկոծեն. — Դուք երկեղ
մի՛ կրէք, եւ ձեր փոխանակ կը լինիմ՝ Կարախ-
րոս, բայց պիտի այս խօսուածքներս գրելով՝ և-
ղեր Հայաստանեաց Ս. Եկեղեցւոյ իրաւանց քա-
տաղով, նորա Ս. օրինաց նախանձախնայիր, և
մեր սիրելի Ազգին անձանուէր

ՍԷՆՏԻՆԱՅ ՔԱՀԱՆԱՅ ՓԱՓԱՂԷԱՆԿ:

Ի Վ. Ա. Կ. Կ. Կ.

ԱՆԸ ԽՈՐՀԱՌԻՐԻ

Խորհուրդ նենգժող չարին մտաց
Ծնունդ է, իւ մերթ յեղեմ՝
Պատրեաց զԵւայ, թէ հօւս յայդ տունկ
Լեր, լեր Աստուած զէմ առ զէմ:

Ձէ նա Աստուած, թող թէ կորցա
Անանս անմահ երկնային,
Եւ ո՞ւր արդեօք չ'անկաւ ի ցաւս
Որ զհետ խաղաց պղ չարին:

Դա մահաբեր թոյն է նորին՝
Ձոր դաղտ թափեաց ի մեր սիրտ,
Դժոճք և եմ կիցուն զգա,
Հուր լափեացէ բոցախիտ:

Զի՛ տափնալիս յայդ, զերդ ի հօւր,
Ո՛վ մարդ անցոր մահացու,
Մերժեա՛ մերժեա՛ զգա ի քէն,
Զիրք չէ հաստչին կենսատու:

Սիրք քինահան հան ի սրտէ,
Սիրով միայն կայ աշխարհ,
Եւ չարաջնրմն ի քո խորհուրդ
Ումեք ընդ բաղդ մի՛ խի՛մար:

Ի զիշերն թէ խոխոցեր
Եսնել մի՛ դոր կորակոր:

Զի՛նչ, շահ կալար, աղէ՛, ցոյց ինձ,
Ատաթարաղոյն սինկար:

Ես ի՛նչ յերկնից երեր Յիսուս
ԶԱւետարան և սուրբ սեր,
Խոխալ սիրել զամենեանն՝
Թէ կոշկոճել մեր զլնկիր:

Այլ քեզ գիտե՛ս, պս-կցեն ժարձք.
Չարին անօթ զոլ ընտիր,
Տարտարոսին սուղիլ ի վիճ
Եւ անխախճան անդ պիտիլ:

Երկնից ցաւման շանթից ընդ փոյթ
Դարձցիս անցուշտ նշաւակ,
Զի ի քէն Տէր, սեր անպղտոր
Խնդրէ ո՛հ, սեր միայնակ:

ԱՆԷՄԻՆ ԱՄԲ ՍԱԷԼ, Ս. ՓԷՆԱՅԷԱՆԿ

Ի ՇԱՄԷԼ

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն.

ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՅ

Ի ՀԱՄԶԱԶԻԲԱՆ

Աղերսանդրապօղոյ Հ. Կառափարութեան ան-
գամ և Ամաղորդս բարեջան Գործակալ Աստու-
նաւոր և Ազգասեր Յովսէփ Ասաք քահանայ Կոս-
տանեանց անխնայ ջանքն Համըշխման գեղջ Հո-
ղեօր դպրոցը աւելի ևս բարեկարգ և արդիւնա-
ւոր յարգարկոյ և հաստատելոյ համար՝ տեղւոյն
մերաղնեաց Ժողովրդեան ընտրութեամբ և Սոս-
յի Քահանայ Տէր Եսայեանցի Աւետարանա-
լեան ներքեւ չորս անձինքներէ բաղկացեալ մի
Հոգաբարձութիւն կազմելով՝ առաջարկեց ի հաս-
տատութիւն, որպէս զի նորա աշխատին և խնամք
տանին տեղւոյն մերձակայ գիւղօրեկից Հայ մանկ-
տաղն զառափարակութեան և միանգամայն սակս
յարատեութեան դպրոցին եկամուտ յատկացնե-
լով:

Աւել, Կաթողիկոս հաճեցաւ Օրհնութեան Կոն-
գրակաւ հաստատել նոյն Հոգաբարձութիւնը, որոց